

Som det fremgår af den efterfølgende anmeldelse, er det imidlertid ikke noget nyt, at den lægefaglige sagkundskab har svært ved at affinde sig med at være en del af det politiske system.

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Niels Petersen og Helle Blomquist, *Sundhed Byrokrati Politik*, udgivet ved Helle Blomquist og Michael Hertz, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996, 260 s.

Bogen omhandler Det kongelige Sundhedskollegiums historie fra dets oprettelse i 1803 til nedlæggelsen i 1907. Umidledbart lyder dette emne noget „støvet“, men bogen har faktisk en større aktualitet, end dens udgivere formentlig har regnet med. Først er det imidlertid nødvendigt at forklare den temmelig knudrede titel. Forfatter er den nu afdøde arkivar Niels Petersen, af mange statskundskabskandidater kendt for sin helt grundlæggende fremstilling af den danske centraladministrations udvikling siden 1848 i et ellers godt skjult „Bilag til 2. Betænkning fra Administrationsudvalget af 1960“ (*Betænkning nr. 320*, 1962), i dag vel det mest interessante afsnit i denne betænkning. Niels Petersen arbejdede siden videre med Sundhedskollegiets historie, men overlod af helbredsmæssige grunde i 1989 et næsten færdigt manuskript herom til sine kolleger. Helle Blomquist og Michael Hertz har færdiggjort manuskriptet og forestået udgivelsen. Desuden har Helle Blomquist i en „Efterskrift“ givet en generel oversigt over sundhedsvæsenets udvikling fra 1770 til

1950 samt en gennemgang af forskningen vedrørende sundhedsvæsenets historie fra 1840 til 1992.

Sundhedskollegiet blev oprettet i 1803, dvs. under enevælden, og det skete uden større politisk dramatik, især fordi oprettelsen betragtedes som ganske midlertidig. Ved den store administrationsreform i 1848 (altså før grundloven) blev praktisk talt alle kollegier erstattet af ministerier, men Sundhedskollegiet „overlevede“. Dets forhold til det nye ministersystem var imidlertid temmelig uklart, og kollegiet selv betragtede sig tydeligvis ikke som underlagt en ministers myndighed. Kritikken af kollegiet var nok stigende, men

„Dets (kollegiets) existensberettigelse bestod i, at nogle frygtede noget værre, medens andre var ude af stand til at enes om et alternativ, der både tilfredsstillede lægelige og administrative krav og var i stand til at vinde tilstrækkelig politisk støtte“ (p. 71).

Alt dette redegøres der for på den kompetente måde, der altid prægede Niels Petersens arbejder. Men hvori består så aktualiteten? Jo, i forbindelse med systemskiftet i 1901 blev P.A. Alberti justitsminister, og han hævdede og gennemtrumfede det synspunkt, at han som minister havde det øverste ansvar og dermed også den øverste kompetence i sundhedsspørgsmål. Derfor havde Sundhedskollegiet ikke noget krav på, at dets råd blev fulgt, ja ministeren behøvede faktisk slet ikke at indhente kollegiets synspunkt. Sagen tilspidsede sig i 1906, hvor kollegiet indgav en klage over justitsministeren til kongen (som man måske havde glemt ikke længere var enevældig). Klagen omfattede to forhold, nemlig for det første ministerens krænkelse af lægelige standsinteresser, herunder kollegiets egen anseelse, og for det andet den skade,

Som det fremgår af den efterfølgende anmeldelse, er det imidlertid ikke noget nyt, at den lægefaglige sagkundskab har svært ved at affinde sig med at være en del af det politiske system.

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Niels Petersen og Helle Blomquist, *Sundhed Byrokrati Politik*, udgivet ved Helle Blomquist og Michael Hertz, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996, 260 s.

Bogen omhandler Det kongelige Sundhedskollegiums historie fra dets oprettelse i 1803 til nedlæggelsen i 1907. Umidledbart lyder dette emne noget „støvet“, men bogen har faktisk en større aktualitet, end dens udgivere formentlig har regnet med. Først er det imidlertid nødvendigt at forklare den temmelig knudrede titel. Forfatter er den nu afdøde arkivar Niels Petersen, af mange statskundskabskandidater kendt for sin helt grundlæggende fremstilling af den danske centraladministrations udvikling siden 1848 i et ellers godt skjult „Bilag til 2. Betænkning fra Administrationsudvalget af 1960“ (*Betænkning nr. 320*, 1962), i dag vel det mest interessante afsnit i denne betænkning. Niels Petersen arbejdede siden videre med Sundhedskollegiets historie, men overlod af helbredsmæssige grunde i 1989 et næsten færdigt manuskript herom til sine kolleger. Helle Blomquist og Michael Hertz har færdiggjort manuskriptet og forestået udgivelsen. Desuden har Helle Blomquist i en „Efterskrift“ givet en generel oversigt over sundhedsvæsenets udvikling fra 1770 til

1950 samt en gennemgang af forskningen vedrørende sundhedsvæsenets historie fra 1840 til 1992.

Sundhedskollegiet blev oprettet i 1803, dvs. under enevælden, og det skete uden større politisk dramatik, især fordi oprettelsen betragtedes som ganske midlertidig. Ved den store administrationsreform i 1848 (altså før grundloven) blev praktisk talt alle kollegier erstattet af ministerier, men Sundhedskollegiet „overlevede“. Dets forhold til det nye ministersystem var imidlertid temmelig uklart, og kollegiet selv betragtede sig tydeligvis ikke som underlagt en ministers myndighed. Kritikken af kollegiet var nok stigende, men

„Dets (kollegiets) existensberettigelse bestod i, at nogle frygtede noget værre, medens andre var ude af stand til at enes om et alternativ, der både tilfredsstillede lægelige og administrative krav og var i stand til at vinde tilstrækkelig politisk støtte“ (p. 71).

Alt dette redegøres der for på den kompetente måde, der altid prægede Niels Petersens arbejder. Men hvori består så aktualiteten? Jo, i forbindelse med systemskiftet i 1901 blev P.A. Alberti justitsminister, og han hævdede og gennemtrumfede det synspunkt, at han som minister havde det øverste ansvar og dermed også den øverste kompetence i sundhedsspørgsmål. Derfor havde Sundhedskollegiet ikke noget krav på, at dets råd blev fulgt, ja ministeren behøvede faktisk slet ikke at indhente kollegiets synspunkt. Sagen tilspidsede sig i 1906, hvor kollegiet indgav en klage over justitsministeren til kongen (som man måske havde glemt ikke længere var enevældig). Klagen omfattede to forhold, nemlig for det første ministerens krænkelse af lægelige standsinteresser, herunder kollegiets egen anseelse, og for det andet den skade,

som forbigåelse af kollegiets medicinske sagkundskab påførte samfundet. Ikke overraskende fandt kollegiet, at dets indstillinger måtte og skulle følges, hvad ministeren jo ikke havde gjort. At kollegiets indstillinger også tidligere var blevet tilsidesat mange gange, berørte klagen naturligvis ikke men, tilføjer Niels Petersen:

„Det er imidlertid interessant (vedrørende klagen) at bemærke, i hvilken grad kollegiet betragtede sig som standsrepræsentation mere end som en offentlig myndighed ... (K)ollegiet følte sig som en uafhængig korporation, der vel røgtede et offentligt hverv, men ikke var integreret i det almindelige statsapparats hierarkiske og disciplinære system“ (p. 117).

Bag disse uenigheder lå på den ene side en selvsikker minister med en klar politisk opbakning og på den anden side et kollegium, der mente at besidde en uafhængig sagkundskab og deraf følgende særlige rettigheder (hvad der dog var omstridt, selv blandt læger), og som i øvrigt - og ikke mindst - politisk var i opposition til den nye regering. Med denne konstellation var udfaldet af konflikten faktisk givet på forhånd, og i marts 1907 nedlagde Sundhedskollegiets medlemmer deres poster. Var der nogen, som sagde Palle Juul Jensen?

Som nævnt afsluttes bogen med en Efterskrift af Helle Blomquist. Af særlig interesse er nok forskningsoversigten, der viser den mangfoldighed af perspektiver, der er anlagt på udforskningen af sundhedsvæsenets historie. Påfaldende er det imidlertid, at de politiske aspekter først på et sent tidspunkt har påkaldt sig den interesse, som de givetvis fortjener. Det er i virkeligheden alene Niels Petersen, der i sine arbejder har påpeget den grundlæggende konflikt mellem „sundhedsfaglige“, dvs. lægedominerede, institutio-

ner og det politiske system. Efterskriften slutter derfor (p. 246) med en fuldt berettiget *hommage* til denne forsker.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Michael Hertz, *Et ministerium finder sin form. Landbrugsministeriet 1896-1923*, København: G.E.C. Gad, 1996, 360 s., kr. 348,00.

Landbruget har som erhverv altid spillet en vigtig rolle økonomisk, politisk, socialt og kulturelt i Danmark, og det er derfor heller ikke overraskende, at Landbrugsministeriet var det første erhvervsministerium, der blev oprettet. Det er derfor også velvalgt, at Landbrugsministeriets 100 års-jubilæum i 1996 blandt andet blev markeret med et jubilæumsskrift, der behandler ministeriets oprettelse og første virke.

Der er tale om et omfattende forvaltningshistorisk værk, hvor arkivar Michael Hertz både ser på baggrunden for Landbrugsministeriets oprettelse og især det politiske spil, der førte til, at Indenrigsministeriet og Finansministeriet den 22. maj 1896 afgav deres kontorer for landvæsen, matrikulering og domæner og de tilhørende sagområder til det nyoprettede Landbrugsministerium, samt derefter perioden, hvori ministeriet finder sin form, frem til begyndelsen af 1920'erne.

Landbrugsministeriets oprettelse som resultat af den politiske kamp mellem Højre og Venstre i slutningen af forrige århundrede kommer klart frem. Landbrugsministeriet er i høj grad en politisk konstruktion drevet frem af stærke landbrugsinteresser i fælles erhvervshold-